בן *סורר ומורה מאימתי נעשה בן סורר ומורה משיביא שתי שערות ועד שיקיף זקן התחתון ולא העליון אלא שדברו חכמים בלשון נקיה שנאמר °כי יהיה לאיש בן בן ולא בת בן ולא איש קטן פטור שלא בא לכלל מצות: **גמ'** קטן מנלן דפטור מנלן כדקתני טעמא שלא בא לכלל מצות ותו היכא אשכחן דענש הכתוב דהכא ליבעי קרא למיפטריה אנן הכי קאמרינן אטו בן סורר ומורה על חטאו נהרג *על שם סופו נהרג וכיון דעל שם סופו נהרג אפילו קטן נמי ועוד בן ולא איש קטן משמע אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא וכי יהיה לאיש בן בן הסמוך לגבורתו של איש ועד שיקיף זקן התחתון כו': תני רבי חייא עד שיקיף עטרה כי אתא רב דימי אמר הקפת גיד ולא הקפת ביצים אמר רב חסדא קטן שהוליד אין בנו נעשה בן סורר ומורה שנא' כי יהיה לאיש בן לאיש בן ולא לבן בן האי מיבעי ליה לכדרב יהודה אמר רב א"כ לימא קרא כי יהיה בן לאיש מאי כי יהיה לאיש בן ש"מ לכדרב חסדא ואימא כוליה להכי הוא דאתא אם כן לימא קרא בן איש מאי לאיש בן שמע מינה תרתי ופליגא דרבה דאמר רבה קטן אינו מוליד שנא' °ואם אין לאיש גואל *וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואל אלא בגזל הגר הכתוב מדבר ואמר

תורה אור

דברים כא יח

במדבר ה

בן סורר ומורה וכו' · סדר נסקלין דתניא בפרקין דלעיל* מסיים הלכותיו ואזיל: **משיביא ב' שערות** · אבל מקמי הכי לא מיענש כדמפרש ואזיל שעדיין לא בא לכלל מצות: **עד שיקיף זקן** · שיהא זקן מוקף שער סביב סביב: **התחתון ולא העליון** · לא זקן ממש אלא זקן אותו המקום אלא שדברו חכמים בלשון נקיה: **שנאמר בן ולא איש** · וזה משהקיף זקן איש הוא ואע"ג דבן מקטנותו קרוי "בן", לא מלינן לחובי' מקמי שיביא שתי שערות דקטן פטור שלא בא לכלל מצות הלכך חוביה בתר הכי הוא ואע"ג דמכי מייתי שתי שערות לענין כל התורה 'איש' הוי, מיהו כי מיעטיה קרא לאו בתחלת אישותו קא ממעט כדמפרש בגמרא 'בן הסמוך לגבורתו של איש' אלמא בתחלת אישותו חייביה קרא: **גמ' היכא אשכחן** · בשאר עונשין דענש הכתוב את הקטן דהכא בעי קרא למיפטריה: **אטו בן סורר ומורה על שם חטאו נהרג** · דנבעי בר עונשין, וכי מה חטא שיהרג, מפני שאכל תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין ועל שם סופו נהרג כדמפרש בשלהי פרקין (דף עב.) "סוף שמגמר נכסי אביו ומבקש למודו ואינו מוצא וכו'" אמרה תורה מוטב ימות זכאי ואל ימות חייב: **וכי יהיה לאיש בן סורר ומורה** · לכשיגיע לכלל איש, הבן ההוא, קורא לו הכתוב 'בן סורר ומורה': **תני ר' חייא** · במתניתיה הכי 'משיביא שתי שערות עד שיקיף זקן = עד שיקיף עטרה': **כי אתא רב דימי** · פרשה להא דתנא עד שיקיף עטרה לאשמועינן דהקפת זקן התחתון דקתני מתני' = הקפת גיד קאמר סמוך לביצים ולא הקפת הכיס של ביצים דהוו לבתר הכי טובא: **רב חסדא** · סבר קטן שלא הביא שתי שערות מוליד: **לכדרב יהודה** · דאמר האי "לאיש" בבן סורר ומורה עצמו קאי והכי קאמר "כשיהיה הבן לאיש" כלומר כשיגיע לכלל אישות: **א"כ לימא קרא בן לאיש** · דמשמע שפיר דהכי קאמר כי יהיה הבן לכלל איש: **מאי כי יהיה לאיש בן** · השתא משמע כשיהיה לאיש בן דהאי "איש" אאבות קאי ולמעוטי-דבנו של קטן=פטור לעולם: **ואימא כוליה** · האי קרא לכדרב חסדא הוא דאתי למעוטי 'בנו של קטן' אבל קטן עצמו מיחייב דהא 'בן' כתיב, וסמוך לגבורתו של איש מנא לן: **א"כ לימא קרא כי יהיה בן איש** · א"כ דכוליה אאבות קאי לא לכתוב ביה למ"ד אלא 'וכי יהיה בן איש סורר ומורה' דמשמע 'בנו של איש' ולא 'בנו של קטן': **מאי** · "וכי יהיה לאיש" למה הקדים "לאיש" ברישא והולך להטיל בו למ"ד: **שמע מינה תרתי** · משום דהשתא משמע הכי, ומשמע הכי: כי יהיה בן לאיש כשיגיע לגבורתו של איש, ומשתמע נמי אאבות "כי יהיה לאיש גדול בן, ולא שיהיה לקטן בן: **ופליגא דרבה**. הא דרב חסדא דאמר קטן שמוליד פטור דאלמא דקטן מוליד פליגא דרבה: **ואם אין לאיש גואל** · גבי גזל ונשבע על שקר דכתיב לעיל מיניה "והתודו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו בראשו" והאי "אשמו" = קרן של גזלה: **שאין לו גואלים** · אין לך אדם בישראל שאין לו גואלים כל זמן שלא כלו בני יעקב, הקרוב קרוב קודם: **בגזל הגר** · ומת לאחר שנשבע לו, ואין לו יורשים:

ואמר

בן סורר ומורה. בן הסמוך לגבורתו. וא"ת דילמא שנה שלפני גדלות כדאשכחן (נדה דף מו.) במופלא הסמוך לאיש לענין נדרים ומפר"ת דהכא דריש לאיש דמשמע לשון גבורה כדכתיב (ש"א ב) וחזקת והיית לאיש וא"ת א"כ למה לן במתני' טעמא דשלא בא לכלל מצות וי"ל דהוה אמינא דמקודם הבאת שערות מתחיל הזמן דסמוך לגבורתו של איש ואפי' הוי יותר מג' חדשים לא הוה חיישינן במה שבימי קטנות כיון דאינו ראוי להוליד דקרינא ביה בן ולא אב:

***קטן** אי אתה צריך לחזור כו' · וא"ת ומנא ליה להאי קטן ממונא דאמרי' בפרק מי שמת (ב"ב דף קנו.) אין זכייה לקטן ואי בשויה לו ע"י אחר הא איכא למ"ד בפ' מי שמת *זכין לגדול ואין זכין לקטן ואפי' למ"ד זכין לקטן הייט מדרבנן ולא מדאורייתא דזכייה מתורת שליחות כדמוכח בפ"ק דבבא מציעא (דף י. ע"ש) דאמרי' חצר משום ידה איתרבי ולא גרע משליחות וקטן לאו בר שליחות הוא ומיהו בפ' התקבל (גיטין דף סד: ושם) גבי צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים חפץ ומחזירו לאחר שעה זוכה בין לעצמו בין לאחרים משמע דהייט מדאורייתא מדפריך למ"ד אחד זה ואחד זה זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים מההיא דמערימין על מעשר שני דמשמע דזוכה לאחרים מדאורייתא והא דתנן בהנזקין (שם דף נט:) מציאת חרש וקטן יש בהן גזל מפני דרכי שלום אבל מדאורייתא לא דעת אחרת מקנה אותן שאני והשתא ניחא הא דאמר בפ' לולב וערבה (סוכה דף מו:) לא ליקני איניש לוליביה לינוקא דינוקא מיקנא קני אקנויי לא מקני דמיקנא קני אפילו מדאורייתא דע"י דעת אחר' מקנה אותן זוכה מדאורייתא לאחרים לרב אסי דגיטין ולעצמו לכולי עלמא והא דאמר בריש פ"ב דקידושין (דף מג. ושם) איש זוכה ואין קטן זוכה הייט דאין ממנה אחרים על פסחו אי נמי שאין זוכה לאחרים קאמר אע"ג דדעת אחרים מקנה אותן ודלא כרב אסי וא"ת והיאך מדקדק בגיטין* דזוכה לאחרים מדפודה מעשר שני לאחרים והלא אפי' לעצמו לא זכי מדאורייתא כשאין דעת אחרים מקנה אותן ובחילול מעשר מי איכא דעת אחרת מקנה לאחרים ע"י זכיית קטן וי"ל דקסבר המקשה דכמו שזוכה לעצמו בחילול מעשר מן התורה מחמת דמופלא סמוך לאיש דאורייתא כמו כן זוכה לאחרים מן התורה וקצת משמע בירושלמי בפרק חלון דאם הוא בן דעת אית ליה זכייה מדאורייתא דאמרינן רבנן דקיסרי אמרי כאן בתינוק שיש בו דעת כאן בתינוק שאין בו דעת ובאיזהו נשך (ב"מ דף עא) משמע דלית ליה זכייה מדאורייתא דגרסי' ברוב ספרים קטן נהי דשליחות לית ליה זכייה מדרבנן אית ליה ויש ספרים דלא גרסי' מדרבנן ועוד משכחת לה שיש לו ממון לקטן כגון שירש את אביו קודם שנתגייר כדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף יח.) דעובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה שנא' כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר אי נמי במעשה ידיו דמלאכתו ושכר טרחו שלו מדאורייתא וא"ת היאך יתחייב אדם אשם על גזלו הא אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן כדדרשינן בהגוזל קמא (ב"ק דף קו:) ובפרק שבועת הדיינים (שבועות דף מב.) כי יתן איש ואין נתינת קטן כלום וי"ל דהני מילי בטענת כפירה והודאה אבל ע"פ עד אחד נשבעים אי נמי בקופץ ונשבע וא"ת והיאך נתגייר כי אמרינן נמי דקטן אית ליה זכייה מדאורייתא ה"מ ישראל אבל עובד כוכבים אמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף עב.) דכיון דלא אתי לכלל שליחות לית ליה זכייה אפי' מדרבנן ומיהו הא לאו קושיא היא דא"כ תיקשי לן כל גרים היאך מטבילין אותן אלא כיון דזכייתו וידו באין כאחד שאני אבל אי קטן לית ליה זכייה מדאורייתא ודאי קשה היאך נתגייר וי"ל כגון שנתגיירה אמו כשהיא מעוברת כדאמרי' בפרק הערל (יבמות דף עח. ושם) אשת עובד כוכבים מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה ואפשר השתא דאמרי כן יורש את אמו ומיהו קשה מההיא דפ"ק דכתובות (דף יא. ושם) דאמרי' גר קטן מטבילין אותו ע"ד ב"ד ולכל מילי חשיב גר להתירו בבת ישראל וקידושיו קדושין ובניו חולצין ומייבמין ולכל מילי דאורייתא ולא משמע שיהא מטעם דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה חדא דה"מ בשב ואל תעשה והאי קום עשה הוא ועוד מדפריך מאי קמ"ל תנינא זכין לאדם שלא בפניו ונראה דזכייה דגירות לא דמי לשאר זכיות דמה שב"ד מטבילין אותו אינם זוכין בעבורו אלא הוא זוכה בעצמו ובגופו שנעשה גר ונכנס תחת כנפי השכינה והא דפריך בכתובות (שם) תנינא זכין לאדם שלא בפניו ומשני מהו דתימא עובד כוכבים בהפקירא ניחא ליה היינו משום דאם היתה חובתו לא היה לב"ד להתמצע להכניס גופו בדבר שיש לו חובה ואפילו בתינוק דלאו בר דעת חשיב גר מדמייתי מקטנה פחותה מבת שלשה שהזכייה בעצמו הוא כדפרישית שהמילה והטבילה בגופו וגם מליט שאבותינו נכנסו לברית במילה וטבילה והרצאת דמים וכמה קטנים היו בשעת מתן תורה ובפרק עשרה יוחסין (קידושין דף עד.) אמר ר"ש דגיורת שנתגיירה פחותה מבת שלש כשירה לכהונה שנזרעו בתוליה בישראל ומייתי ראיה מדכתיב בשלל מדין וכל הטף בנשים וגו' והרי פנחס היה עמהן ואע"ג דאמרינן בכתובות (דף יא.) הגדילו יכולין למחות הא אמרינן דכשגדלו שעה אחת ולא מיחו שוב אין יכולין למחות דמועיל להו מילה וטבילה של קטנות שהיתה בגופם ואין חסירים אלא קבלת מצות ומתוך שגדלו ולא מיחו הייט קבלה:

בידוע

עין משפט
נר מצוה

א א מיי' פ"ז מהלכות ממרים הלכה ה סמג לאוין רכ:

ב ב מיי' שם הל' יא:

ג ג ד מיי' שם הל' ס:

ד ה מיי' שם הל' ו:

ה ו מיי' פ"ח מהלכות גזלה הלכה ו:

[שייך לדף סט:]

[שם קמ.]

[דף סה.]

[דף סה. ושם]

מסורת
הש"ס

[דף מג.]

מכ סג:

[לקמן עה:]

ב"מ קס.
קידושין כח.

נושא
מנלן דקטן לא
מתחייב להיות
בן סורר ומורה

נושא/מבנה
ב' הלכות שנלמדו מהפסוק
"כי יהיה לאיש בן"

נושא (הסוגיא)
מהו הקפת זקן התחתון

מבנה
⋈ מח' אי קטן מוליד

◇ הוכחות שלכך
התכוון הפסוק

* הסוגריים מיועדים
לשמור על רצף הגמ'.
בתוך הסוגריים
הגמ' מבדיקה
למה יש צורך
למצוא מקור
לפטור את הקטן
כלומר - למה יש
הו"א שנחייב אותו

* לדעת הסוגריים
אינו לחבר בין ב'
הלכות (של ר' יהודה
אמר רב ושל
ר' חסדא) שנלמדו
מהפסוק "כי יהיה
לאיש בן"

"כי יהיה לאיש
בן סורר ומורה..."
לר' יהודה - קאי על
הבן עצמו - גיל שלו
(לכשיגיע לכלל
איש הבן הזה)
לר' חסדא - קאי
על האבא - כלומר
בן של איש ולא
בן של בן